

ความเห็นและข้อเสนอแนะ

เรื่อง การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย

ของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

๑.ความเป็นมา

ในปัจจุบัน การดำเนินคดีอาญานั้นมุ่งแต่เพียงการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเพื่อมิให้บุคคลนั้นกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก โดยมีได้ให้ความสำคัญต่อการเยียวยา ความเสียหายให้กับผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายด้านตัวเงินหรือความเสียหายด้านจิตใจ นอกจากนั้น การใช้สิทธิในทางศาลเพื่อให้ได้รับการเยียวยานี้ยังเป็นไปด้วยความลำบาก เนื่องจาก ในบางครั้งเจ้าพนักงานของรัฐล้มเหลวในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือผู้กระทำความผิดไม่อยู่ในฐานะที่จะสามารถชดเชยค่าเสียหายได้ ดังนั้นจึงเกิดแนวความคิดที่ว่า เมื่อเกิด อาชญากรรมขึ้นเป็นผลทำให้ประชาชนในรัฐต้องเสียหาย ถือว่ารัฐล้มเหลวในการให้ความ ปกป้องภัยแก่ประชาชนในรัฐ ดังนั้นจึงถือเป็นภารกิจของรัฐที่จะต้องรับผิดชอบในการเยียวยา

สำหรับในกรณีของจำเลยนั้น หากหน่วยงานของรัฐได้ดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ ผิดพลาด (Miscarriage of Justice) จนทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นจำเลย เป็นผลให้ต้องถูกคุมขัง หรือได้รับความเสียหายอย่างอื่นในระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา เช่น ต้องออกจากงานหรือ ครอบครัวแตกแยก แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงในที่สุดว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ บุคคลนั้นก็ไม่สามารถกลับคืน ฐานะเดิมได้ ดังนั้นจึงถือเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงในการเข้ามารับผิดชอบต่อกรณีการดำเนิน กระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดนี้

คณะทำงานด้านการยุติธรรม สิทธิมนุษยชนและธรรมาภิบาล สถาบันวิจัยเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา จึงได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำการศึกษาติดตามผลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อ คุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญา ตลอดจนศึกษา แนวทางที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการใช้สิทธิดังกล่าว

๒. การดำเนินงาน

คณะทำงานได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิ เอกสาร บทความและผลงานวิจัย และได้จัดประชุมระดมความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมจากประชาชนและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ในระดับภูมิภาค 4 แห่ง ได้แก่ ภาคเหนือ ที่จังหวัดลำปาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดนครราชสีมา ภาคตะวันออกที่จังหวัดชลบุรี และภาคใต้ที่จังหวัดสงขลา และประชุมใหญ่ระดมความเห็นที่กรุงเทพมหานครอีกครั้ง โดยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจาก ท่านรองปลัดกระทรวงยุติธรรม (นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ) ร่วมเป็นวิทยากรในการระดมความเห็นในส่วนภูมิภาคทุกครั้ง และท่านอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (นางสาวณัฏฐา สุวรรณจุฑะ) ร่วมเป็นวิทยากรในการประชุมใหญ่ที่กรุงเทพมหานคร ตามรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๑ การประชุมระดมความเห็นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ จังหวัดนครราชสีมา โรงแรมรอยัล ปริ๊นเซส ในวันอังคารที่ 12 ธันวาคม 2549

๒.๒ การประชุมระดมความเห็นในภาคตะวันออก ณ จังหวัดชลบุรี โรงแรมเมอร์เคียว ในวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549

๒.๓ การประชุมระดมความเห็นในภาคเหนือ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง ในวันอังคารที่ 20 กุมภาพันธ์ 2550

๒.๔ การประชุมระดมความเห็นในภาคใต้ ณ จังหวัดสงขลา โรงแรม บีพี สมิหลา บีช ในวันเสาร์ที่ 17 มีนาคม 2550

๒.๕ การประชุมใหญ่ระดมความเห็นในกรุงเทพมหานคร โรงแรม เดอะ ทวิน ทาวเวอร์ กรุงเทพมหานคร วันอังคารที่ 19 มิถุนายน 2550

๒.๖ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้พิพากษา อัยการ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ
หลายท่าน เช่น

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์ ประธาน วัฒนวาณิชย์ อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จรัญ ภักดีธนากุล ปลัดกระทรวงยุติธรรม

ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ รองปลัดกระทรวงยุติธรรม

๒.๗ ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในการประชุมของคณะทำงานด้านการยุติธรรม สิทธิ
มนุษยชนและธรรมาภิบาล วันพุธ ที่ 11 กรกฎาคม 2550 ณ สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ

๓. สภาพปัญหาและอุปสรรคที่ค้นพบ

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการเยียวยาต่อผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ที่
บัญญัติไว้รวมกันในกฎหมายฉบับเดียว ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่า
ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยเมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติ
ดังกล่าวแล้ว อาจสรุปได้ว่า แนวคิดในการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมาย
ไทยนั้น เป็นเรื่องของการสงเคราะห์จากรัฐ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า แนวคิดในการ
เยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การเยียวยาในลักษณะที่
เป็นการสงเคราะห์ และการเยียวยาในลักษณะที่เป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ

แนวคิดการเยียวยาในลักษณะของการสงเคราะห์จากรัฐนั้น ถือเป็นการเยียวยาในเชิง
สัญลักษณ์ โดยในกรณีของการเยียวยาผู้เสียหายนั้น เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองดูแล
สวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายให้กับประชาชนในรัฐในทำนองของรัฐสวัสดิการ (Social Welfare)
ดังนั้นเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นทำให้ประชาชนในรัฐต้องได้รับความเสียหาย ถือว่ารัฐประสบความ
ล้มเหลวที่จะปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม รัฐจึงมีข้อผูกมัดที่จะช่วยเหลือ
เยียวยาความเสียหายในเบื้องต้นแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และในส่วนของจำเลยนั้น การ
เยียวยาโดยการสงเคราะห์จากรัฐนั้นเป็นแต่เพียงการชดเชยในเชิงสัญลักษณ์ว่ารัฐยอมรับในความ
ผิดพลาดของตน และเป็นการช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ซึ่งการชดเชยในรูปแบบนี้ไม่ได้คำนึงถึง

จำนวนเงินเป็นสำคัญ โดยเป็นระบบที่ส่งเสริมให้รัฐต้องตระหนักว่าต้องลดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม (Miscarriage of Justice) และไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องการเยียวยาด้วยตัวเงินแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับแนวคิดการเยียวยาในลักษณะการชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยรัฐนั้น ในกรณีของผู้เสียหายนั้น ถือว่า รัฐเป็นผู้ผิดพลาดในการคุ้มครองประชาชนในรัฐให้มีความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ดังนั้นเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นทำให้ประชาชนต้องได้รับความเสียหาย แม้เขาจะมีสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำความผิดโดยตรงจากการใช้สิทธิในทางศาลแล้วก็ตาม แต่ในหลายกรณีกลับพบว่า ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดเพื่อให้มารับผิดชดเชยค่าเสียหาย หรือในกรณีที่จับกุมได้ ผู้กระทำความผิดก็มีฐานะยากจนไม่สามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายได้ ดังนั้น รัฐจึงไม่ควรรับผิดชอบเยียวยาเพียงการสงเคราะห์ให้กับผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังคงต้องรับผิดชอบไปถึงขนาดการเยียวยาเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่ฐานะเดิมของตนได้ ส่วนในกรณีของจำเลยนั้น กรณีย่อมเห็นได้ชัดเจนว่า เป็นความผิดพลาดของรัฐโดยตรง จากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามารับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้กับจำเลย หรืออาจกล่าวได้ว่าการเยียวยาจำเลยในคดีอาญา ในลักษณะการชดเชยค่าสินไหมทดแทนนี้ เป็นแนวคิดในเรื่องละเมิดทางแพ่งซึ่งต้องมีการเยียวยาชดเชยตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และเป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไป (Repair Spoiled Lives) จากการถูกจำคุกในระหว่างการพิจารณาคดี

จากแนวคิดทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดข้อพิจารณาว่า การเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานั้น ควรมีแนวคิดเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และจากคำถามดังกล่าวจึงนำมาสู่ปัญหาที่สืบเนื่องประการต่อมาในเรื่องกรอบดุลพินิจของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าในกรณีใดที่รัฐสมควรเยียวยา และในกรณีที่ต้องมีการเยียวยาแล้ว การกำหนดค่าตอบแทนดังกล่าวมีความชัดเจนเหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงมากน้อยเพียงใด

๓.๒ การพิจารณาเพื่อจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไป ที่บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิขอรับค่าตอบแทนได้เฉพาะฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาควิชาความผิด ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276-287 และลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 288-308 นั้น เหมาะสมหรือไม่เพียงใด กล่าวคือ มีแนวคิด

ร่วมกันในหลายประเทศที่จะจำกัดความคุ้มครองโดยไม่รวมไปถึงการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายเฉพาะในเรื่องอื่นซึ่งมีช่องทาง หรือกลไกในการเยียวยาผู้เสียหายตามกฎหมายอยู่แล้ว เช่น ในความผิดที่เกิดจากยานพาหนะ หรือ ความผิดตามกฎหมายจราจร เป็นต้น

๓.๓ บุคคลที่กฎหมายพึงให้การคุ้มครองปัจจุบันกฎหมายของประเทศไทยให้การคุ้มครองประชาชนทุกคนในประเทศ รวมตลอดถึงคนต่างชาติที่เข้ามาในประเทศอย่างถูกกฎหมาย ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องที่ดีหากมองในด้านสวัสดิการของรัฐที่ให้ความคุ้มครองไม่เฉพาะแต่คนในชาติของตนเท่านั้น อันจะส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเวทีโลกในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามมาตรฐานสากล อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองดังกล่าวนี้ย่อมทำให้รัฐใช้งบประมาณที่สูงขึ้นด้วย

๓.๔ เมื่อผู้เสียหายหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากรัฐแล้ว ก็ควรมีกระบวนการที่มารองรับการใช้สิทธิในส่วนนี้ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายหรือจำเลยผู้ได้รับความเสียหายให้ได้รับการเยียวยาโดยเป็นธรรม รวดเร็ว ไม่ต้องอาศัยกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน เพราะถึงแม้กฎหมายจะได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายหรือจำเลยในการฟ้องหรือเรียกร้องเพื่อรับการเยียวยาความเสียหายที่ตนได้รับจากผู้กระทำความผิดไว้ก็ตาม แต่ขั้นตอนและกระบวนการในการได้รับการเยียवादังกล่าวนั้นอาจใช้ระยะเวลานาน รวมทั้งยังก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมากด้วย

นอกจากนั้นในบางกรณีที่ทางคณะกรรมการได้พิจารณาอนุมัติจ่ายค่าตอบแทนให้แล้ว กลับพบว่า รัฐบาลแคลงงบประมาณในการจ่ายค่าตอบแทนดังกล่าวให้ โดยจะเห็นได้จากสถิติข้อมูลของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ประจำปีงบประมาณ 2545 – 2550 ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2550 ซึ่งมียอดค้างจ่ายในกรณีของผู้เสียหายกว่า 138 ล้านบาท และยอดค้างจ่ายในกรณีของจำเลยประมาณ 61 ล้านบาท รวมยอดค้างจ่ายทั้งหมดเป็นเงินกว่า 200 ล้านบาท ทำให้ผู้เสียหายหรือจำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนดังกล่าวนี้ ต้องใช้ระยะเวลาในการได้รับค่าตอบแทนจริงเพิ่มขึ้นอีกนอกเหนือจากระยะเวลาที่ต้องใช้ไปกับการพิจารณาของคณะกรรมการแล้ว ทำให้อาจเกิดปัญหากับบุคคลดังกล่าวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

๓.๕ ปัญหาด้านของความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนแก่

ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานั้น คณะผู้วิจัยพบว่ามีปัญหาบางประการ เช่น การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะอนุกรรมการฯ เนื่องจาก ในส่วนของผู้เสียหายต้องอาศัยข้อมูลจากเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งอาจไม่ได้แสวงหาพยานหลักฐานเหล่านี้มาแต่ต้น และในส่วนของจำเลยซึ่งต้องอาศัยคำพิพากษาของศาล แต่คำพิพากษาของศาลในบางครั้งมักวินิจฉัยไปในทำนองว่า ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย โดยไม่ได้วินิจฉัยให้ชัดเจนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จริงหรือไม่ ดังนั้น การพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนของคณะกรรมการในส่วนนี้จึงต้องอาศัยระยะเวลาในการพิจารณา

๓.๖ เนื่องจากสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากรัฐ หรือได้รับค่าสินไหมทดแทนจากรัฐ ถือเป็นสิทธิในทางกฎหมาย (Legal Right) ซึ่งมีอยู่ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ที่จำต้องแจ้งให้บุคคลได้รับทราบถึงสิทธิในการเรียกร้องและขั้นตอนการดำเนินการเรียกร้องตามสิทธิของตนด้วยความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมมากที่สุด ดังนั้นการแจ้งสิทธิดังกล่าวควรมีรูปแบบและกระบวนการเช่นใด รวมถึงควรให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาใดเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ เนื่องจากผู้วิจัยพบว่า ในหลายกรณีผู้เสียหายและจำเลยไม่เคยรับทราบว่าตนมีสิทธิดังกล่าวมาก่อนแต่ประการใด ทำให้การขอใช้สิทธิดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้ภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ทัน และไม่อาจใช้สิทธิดังกล่าวได้

๓.๗ ปัญหาในประการสุดท้าย คือ การลดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากแม้จะมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิในการได้รับการเยียวยาดีเพียงไรก็ตาม แต่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ก็คือ ป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้น และเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นแล้วต้องหาตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีให้ได้ ซึ่งต้องมีกระบวนการเพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดี อันจะสมตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญในท้ายที่สุด

๔. การศึกษาวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของ สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาจากรัฐและโดยการใช้สิทธิทางศาล

๔.๑ ข้อดี ข้อเสียของการได้รับการเยียวยาจากรัฐ

(๑) ข้อดี

- ก. สะดวก ประหยัด มากกว่าการฟ้องคดีเอง
- ข. ทำให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น
- ค. เสริมสร้างความร่วมมือในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด
- ง. บทบาทของผู้เสียหาย/จำเลย ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชัดเจนมากขึ้น
- จ. ส่งเสริมประสิทธิภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาอาชญากรรม
- ฉ. บทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ชัดเจนขึ้น
- ช. ประชาชนเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น
- ซ. ส่งเสริม/สนับสนุนระบบการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของกลไกในกระบวนการยุติธรรม
- ฌ. ทำให้องค์กรและเจ้าหน้าที่ในระบบงานยุติธรรมปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบมากขึ้น
- ฎ. ระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมดีขึ้น
- ฏ. ภาพลักษณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในเวทีโลกดีขึ้น

(๒) ข้อเสีย

- ก. เป็นภาระด้านงบประมาณ และการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้กับรัฐ
- ข. ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ และข้อกฎหมาย ผู้เสียหายอาจได้รับการเยียวยาไม่เต็มจำนวนตามที่เสียหายจริง
- ค. การให้การเยียวยาทางการเงินเพียงประการเดียว ไม่สามารถช่วยเหลือผู้เสียหายในบางกรณีได้อย่างแท้จริง
- ง. ระบบการเยียวยาโดยรัฐในปัจจุบัน ยังเป็นภาระแก่ประชาชนอยู่มาก
- จ. ปัญหาความล่าช้าและปัญหาการทุจริต

๔.๒ ข้อดี ข้อเสียของการได้รับการเยียวยาโดยใช้สิทธิทางศาล

(๑) ข้อดี

- ก. สามารถได้รับการเยียวยาตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง
- ข. การพิจารณาจ่ายค่าเสียหายดำเนินการโดยตุลาการ
- ค. หากไม่พอใจ สามารถอุทธรณ์ ฎีกาได้
- ง. ผู้เสียหายสามารถได้รับการเยียวยาในเรื่องอื่นเพิ่มเติมได้ นอกเหนือจากด้านการเงิน

(๒) ข้อเสีย

- ก. ในกรณีของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ยากจน ทำให้ยากต่อการชดเชยค่าสินไหมทดแทน รวมถึงการบังคับคดี
- ข. ในกรณีของจำเลย การพิสูจน์เจตนาหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นไปโดยยาก
- ค. เสียค่าใช้จ่ายสูง
- ง. ใช้ระยะเวลาในการดำเนินคดีมาก
- จ. ไม่ส่งเสริมความสมานฉันท์ระหว่างคู่กรณี
- ฉ. สร้างภาระในการดำเนินคดีและพิสูจน์พยานหลักฐาน

๕. ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีความเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ เพื่อสร้างความชัดเจนในด้านแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการเยียวยาต่อ

ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 รัฐควรยึดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

ก. การเยียวยาผู้เสียหาย

เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นในประเทศ จนทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ถือว่า รัฐมีส่วนในความล้มเหลวที่จะปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม จึงมีข้อผูกมัดที่จะชดเชยความเสียหายแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ดังนั้น แนวคิดในการเยียวยาให้กับผู้เสียหาย จึงเป็นกรณีของเยียวยาแก่ผู้เสียหายตามแนวคิดของรัฐสวัสดิการ หรือ หลักการสงเคราะห์โดยรัฐ ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ รัฐต้องเยียวยาแก่ผู้เสียหายในทุกกรณี เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า บุคคลที่เป็นผู้เสียหายได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย อาญาไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษหรือไม่ หรือจะพบตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ตาม นอกจากนั้น รัฐยังต้องรับผิดชอบในการเยียวยาโดยไม่มีข้อจำกัดว่า ผู้เสียหายจะมีโอกาสได้รับการเยียวยาโดยทางอื่นด้วยหรือไม่

อย่างไรก็ตาม หลักของการเยียวยาผู้เสียหายโดยรัฐนั้น ไม่ได้หมายความว่ารัฐต้องเข้าไปเยียวยาแก่ผู้เสียหายในความผิดนั้นๆ อย่างเต็มความรับผิดชอบเหมือนเช่นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่แต่เดิม แต่รัฐจะเข้าไปช่วยในลักษณะของการสงเคราะห์ (Public Assistance Approach) มากกว่าที่จะใช้รูปแบบการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย (State Reparation Approach) ซึ่งอาจเห็นได้ชัดจากการพิจารณาความช่วยเหลือทางการเงินของรัฐ ซึ่งรัฐจะจ่ายในรูปของเงินสงเคราะห์ (Ex Gratia Payment) และอาจมีการกำหนดถึงความรับผิดชอบของรัฐในการจ่ายเงินช่วยเหลือเฉพาะความผิดบางประเภท และรัฐอาจอ้างเหตุที่จะยกเว้นความรับผิดชอบในเงินจำนวนดังกล่าวได้หากผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดเช่นนั้นด้วย นอกจากนั้นการสงเคราะห์ช่วยเหลือโดยรัฐนั้นควรต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายดังต่อไปนี้ด้วย

1) สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชย (Compensation) รัฐ จะ เข้า มา ช่วยเหลือทางการเงินเพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับฐานะก่อนที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

2) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ (Protection) ผู้เสียหายควรได้รับการคุ้มครองป้องกันมิให้ได้รับความกระทบกระเทือนในทุกๆ ด้าน ไม่แต่เฉพาะด้านร่างกายเท่านั้น แต่สมควรได้รับการคุ้มครองทางด้านจิตใจ (Psychological) ตัวอย่างเช่น การให้ความคุ้มครองให้ผู้เสียหายมิให้ถูกล่วงละเมิดในความเป็นส่วนตัว (Privacy) เป็นต้น

3) สิทธิที่จะได้รับการบริการ (Service) ผู้เสียหายสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการที่จะได้รับการเคารพ ยอมรับ และได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กร และในการเข้ามาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในองค์กรนั้นๆ เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้เสียหายโดยคำนึงถึงสิทธิดังกล่าวข้างต้นด้วย

4) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร (Information) ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อมูลต่างๆ ในทางคดี เช่น ขั้นตอนในการดำเนินคดี และได้รับการอธิบายถึงเหตุผลของคำตัดสินในประเด็นต่างๆ แห่งคดี

ข. การเยียวยาจำเลย

ในกรณีของจำเลย ซึ่งได้รับความเสียหายจากการดำเนินคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด (Miscarriage of Justice) โดยการเยียวยาแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนั้น เป็นกรณีการชดเชยความเสียหายแก่บุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญา เนื่องจากความผิดพลาดหรือความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อกรณีดังกล่าวคือรัฐนั่นเอง โดยรัฐต้องจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตลอดจนบรรเทาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ตามหลักความรับผิดชอบของรัฐในมูลละเมิดทางแพ่ง กล่าวคือ ความรับผิดชอบเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนั้นจะอยู่ในรูปแบบของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามหลักกฎหมายแพ่ง ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้รัฐต้องเยียวยาชดเชยตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและเป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไป (Repair Spoiled Lives) จากการถูกจำคุกในระหว่างการพิจารณาคดี โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อเรียกความเชื่อมั่นของสังคม (Public Confidence) ที่เสียไปเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดให้กลับคืนมาเช่นเดิม นอกจากนั้นยังถือเป็นการบังคับให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรอบคอบ และความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่รัฐจะสามารถแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้แก่จำเลยได้ยังจะต้องคำนึงถึงกระบวนการทางกฎหมาย รวมถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐประกอบด้วย ซึ่งการเยียวยาในลักษณะนี้ ย่อมมีความแตกต่างกับการเยียวยาแก่ผู้เสียหายดังที่ได้พิจารณาข้างต้น

ดังนั้นเมื่อ แนวคิดของการเยียวยาทั้งสองกรณีมีความแตกต่างกัน ทางสภาพที่ปรึกษาฯ จึงมีข้อเสนอแนะว่า การเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยนั้นควรแยกออกเป็นสองพระราชบัญญัติ

กล่าวคือ พระราชบัญญัติเยียวยาผู้เสียหายฉบับหนึ่ง และ พระราชบัญญัติเยียวยาจำเลยอีกฉบับหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการแบ่งประเภท ตลอดจนแนวคิดในการให้การเยียวยาเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน

เมื่อรัฐได้สร้างความเข้าใจในด้านแนวคิดการเยียวยาให้มีความชัดเจน ดังกล่าวข้างต้นแล้ว การกำหนดระดับของการเยียวยา และเงื่อนไขในการขอรับการเยียวยาตามกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จะได้มีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน มีความชัดเจนและเหมาะสมในท้ายที่สุด กล่าวคือ

การกำหนดเงื่อนไขยกเว้นไม่จ่ายค่าทดแทนให้กับผู้เสียหายในหลายประเทศที่ทำการศึกษาก็จะมีการกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลหรือคณะกรรมการที่จะงดหรือลดเสียได้หากปรากฏข้อเท็จจริงบางประการ เช่น การจ่ายค่าทดแทนให้อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม หรือ อาจทำลายประโยชน์แห่งความยุติธรรม จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าแม้การจำกัดดุลพินิจของคณะกรรมการหรือศาลให้น้อยลงเพื่อให้เกิดความชัดเจนในหลักเกณฑ์ของการช่วยเหลือจะเป็นสิ่งจำเป็นแต่ในหลายประเทศก็ยังคงดุลพินิจเอาไว้ในข้อที่จำกัดที่สุดเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการปรับใช้กฎหมายได้อย่างเป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม เห็นว่าการจำกัดดุลพินิจบางประการในการกำหนดรายละเอียดในการจ่ายค่าทดแทนก็ยังคงมีความจำเป็น โดยอาจใช้รูปแบบการกำหนดรายละเอียดที่แน่นอนในลักษณะตาราง (Victim Compensation Table) ซึ่งประเทศที่มีการใช้รูปแบบเช่นนี้ก็อาจเห็นได้จากประเทศอังกฤษ และแคนาดา โดยมีการกำหนดลักษณะของความเสียหายว่าถ้าเป็นความเสียหายเล็กน้อย เช่น การบาดเจ็บที่อาจรักษาหายได้ไม่ถึงกับพิการเป็นการถาวรอาจกำหนดให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการในการกำหนดค่าทดแทนในลักษณะยืดหยุ่น (Floated rate) ในขณะที่ความเสียหายร้ายแรง เช่น เสียชีวิตหรืออวัยวะสำคัญ ก็กำหนดให้ค่าทดแทนในลักษณะตายตัว (Fixed rate) เช่น เสียอวัยวะแต่ละอย่างคิดเป็นเท่าใด หรือ ในกรณีเสียชีวิตต้องจ่ายค่าทดแทนแน่นอนเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นการจำกัดดุลพินิจของคณะกรรมการให้มีอยู่เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้เกิดความชัดเจนกับผู้ที่มาเข้ารับการช่วยเหลือว่าจะได้รับค่าทดแทนจากรัฐอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าหลายประเทศก็ได้ใช้ระบบการจ่ายค่าทดแทนทั้งในรูปแบบของคณะกรรมการและศาล การเลือกใช้รูปแบบใดก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลตลอดจนความคิดเห็นในการสัมมนาก็มีข้อเสนอแนะว่าอาจกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาข้อเท็จจริงในการจ่ายค่าทดแทนช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา โดยให้คณะกรรมการเดิมนั้นมีหน้าที่เป็นส่วนสนับสนุนจ่ายเงินตามที่ศาลกำหนดเท่านั้น

มีข้อสังเกตว่าสิ่งที่รัฐต้องคำนึงในการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานั้น คือ การทำให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับไปสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่เดิมให้มากที่สุด แต่ปัญหาที่พบตามพระราชบัญญัติดังกล่าว คือ การให้ความช่วยเหลือนั้นมุ่งพิจารณาเฉพาะด้านการเงินเท่านั้นโดยมิได้มีการให้ความช่วยเหลือในเรื่องอื่นด้วยทั้งที่มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้น การเยียวยาให้กับผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานี้ควรที่จะให้ความสำคัญต่อการเยียวยาในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การฟื้นฟูสภาพจิตใจ ร่างกาย ตลอดจนการฝึกอาชีพ เป็นต้น

ทั้งนี้ อาจบัญญัติกฎหมายขึ้นอีกฉบับหนึ่งต่างหากในลักษณะที่เป็นกฎหมายให้การช่วยเหลือที่ไม่ใช่ทางการเงินแก่ผู้เสียหายและกำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่มีใช้สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๕.๒ ปัญหาด้านของฐานความผิดที่กฎหมายให้ความคุ้มครองผู้เสียหายนั้น ซึ่งแต่ละประเทศก็มีการกำหนดไว้หลากหลายต่างกันออกไปตามความเหมาะสมตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ แต่ที่เห็นร่วมกัน คือ จะเป็นการให้ความคุ้มครองเฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับชีวิตร่างกาย โดยไม่ได้ให้ความคุ้มครองถึงความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และยังกำหนดให้ความผิดที่เกิดจากยานพาหนะหรือการจราจรนั้นกฎหมายในแต่ละประเทศจะไม่ให้การคุ้มครองเหตุผลก็เป็นเพราะความผิดดังกล่าวผู้เสียหายอาจได้รับการช่วยเหลือจากระบบประกันภัยได้ เว้นเสียแต่ว่ามุ่งหมายจะใช้ยานพาหนะในการกระทำความผิด ดังนั้นในประเด็นนี้กฎหมายไทยสมควรที่จะตัดความผิดดังกล่าวออกไปเพราะเหตุผลข้างต้น อีกทั้งยังเป็นการลดภาระด้านงบประมาณของรัฐที่ทางกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประสบอยู่ในปัจจุบันลงได้บางส่วน

แต่อย่างไรก็ดี สำหรับเรื่องฐานความผิดที่กฎหมายพึงให้การคุ้มครองนี้ ถือเป็นเรื่องนิตินโยบายทางอาญาของรัฐ ที่อาจเพิ่มเติมฐานความผิดอื่นอีกได้ หากรัฐมีความประสงค์และมีความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย เช่น ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง เป็นต้น

๕.๓ ปัญหาเรื่องบุคคลที่กฎหมายควรคุ้มครองนั้น ประเทศไทยควรใช้หลักการเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส กล่าวคือ จะให้ความคุ้มครองเฉพาะกับคนต่างชาติที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดในประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นเรื่องของหลักดินแดน และประเทศของคนชาตินั้นต้องมีความตกลงกับรัฐบาลฝรั่งเศสที่จะให้ความคุ้มครองกับคนของประเทศฝรั่งเศสเช่นเดียวกันตามหลักต่างตอบแทนในกฎหมายระหว่างประเทศ ก็จะเป็นการเพิ่มความร่วมมือในทางระหว่างประเทศที่จะเป็นการผลักดันเร่งให้ประเทศอื่นๆ ให้ความคุ้มครองแก่คนชาติของไทยเช่นเดียวกับที่ประเทศไทยให้การคุ้มครองเช่นกัน

๕.๔ การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายหรือจำเลยผู้ได้รับความเสียหายให้ได้รับการเยียวยาโดยเป็นธรรม รวดเร็ว ไม่ต้องอาศัยกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน รัฐควรวางแผนทางการปฏิบัติ ดังนี้

รัฐควรเร่งทำการศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสำหรับการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาโดยเฉพาะ ในลักษณะเดียวกับ กองทุนประกันสังคม หรือ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการเยียวยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และนอกจากนั้น หากมีการบริหารจัดการกองทุนดังกล่าวนี้ให้เป็นระบบแล้ว ก็ย่อมเป็นการลดภาระทางงบประมาณที่รัฐต้องจัดสรรให้ในแต่ละปีดังเช่นในปัจจุบัน

การใช้สิทธิในการอุทธรณ์นั้น ควรให้ผู้ประสงค์จะยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์โดยตรง หรือส่งผ่านทางศาลจังหวัดที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาจะเป็นการขจัดปัญหาเรื่องระยะเวลาที่ถูกจำกัดไว้ได้

ในเรื่องระยะเวลาการยื่นคำร้องขอรับค่าทดแทนที่กฎหมายกำหนดให้ยื่นคำร้องภายในหนึ่งปีนับแต่ผู้เสียหายรู้ถึงการกระทำความผิด ควรต้องให้อำนาจแก่คณะกรรมการในการพิจารณาขยายระยะเวลาดังกล่าวได้เมื่อมีเหตุจำเป็น เช่น ในกรณีที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กเล็กถูกระทำอนาจารนั้น เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้วในช่วงเวลาดังกล่าว เด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายอาจไม่ทราบถึงสภาพของการกระทำความผิดดังกล่าว รวมทั้งผู้ปกครองที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายก็อาจไม่ทราบเหตุที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่สามารถยื่นคำร้องได้ทันตามเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้เมื่อพิจารณากับกฎหมายของต่างประเทศที่คณะผู้วิจัยทำการศึกษพบว่าในประเทศต่างๆ ตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาก็จะให้เป็นดุลพินิจของศาลหรือคณะกรรมการในการขยายระยะเวลาในการยื่นคำขอพิจารณาค่าทดแทน หรือเวลาในการอุทธรณ์

ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันสมควร (Good Cause) ดังนั้นจึงมีความเห็นว่า สมควรปรับปรุงอำนาจในการพิจารณาขยายระยะเวลาในการดำเนินการดังกล่าวให้เหมือนเช่นในต่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการแก้ไขนั้น ไม่จำเป็นต้องปรับแก้กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องมีการอบรมและทำความเข้าใจเพื่อปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือในอีกประการหนึ่ง คือ ศาลหรือคณะกรรมการต้องตีความในลักษณะที่เป็นคุณกับผู้เสียหาย กล่าวคือ การรับรู้ของผู้เสียหายตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้นให้หมายความรวมถึง การรับรู้ของผู้ปกครองหรือผู้ดูแลผู้เสียหายอยู่ด้วย ดังนั้น แม้ในกรณีดังกล่าวผู้ปกครองจะได้รู้เหตุดังกล่าวเกินกว่าหนึ่งปีนับแต่วันที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็ยังคงมีสิทธิยื่นขอรับการเยียวยาได้ อันจะส่งผลเป็นคุณแก่สังคมโดยรวมเพิ่มขึ้น

นอกจากนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือจำเลยอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม ประเทศไทย จึงควรพยายามสร้างกลไกทางกฎหมายในการใช้กระบวนการทางเลือกในคดีอาญา (Alternative Dispute Resolution in Criminal Case) เช่น การเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาบางประเภท การประชุมกลุ่มครอบครัวในกรณีเด็กกระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ จะเป็นการทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม รวดเร็วและเป็นที่พอใจ และ เป็นทางเลือกให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์อีกด้วย นอกจากนี้ กลไกข้อพิพาททางอาญาในลักษณะที่เป็นทางเลือกดังกล่าวยังจะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายหรือจำเลยผู้ได้รับความเสียหายเพื่อให้ได้รับการเยียวยาโดยเป็นธรรม มีความรวดเร็ว โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน เนื่องจากแม้กฎหมายจะได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายหรือจำเลยในการฟ้องหรือเรียกร้องค่าเสียหายที่ตนได้รับไว้หลายลักษณะก็ตาม แต่ขั้นตอนและกระบวนการในการได้รับการเยียवादังกล่าวนั้นใช้ระยะเวลานาน รวมทั้งยังก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมากด้วย

๕.๕ ปัญหาในด้านของความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนแก่

ผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ควรวางแนวทางแก้ไขเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในทางปฏิบัติงาน ดังนี้

(๑) กรณีของผู้เสียหาย ปัญหาความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนในส่วนของผู้เสียหาย เกิดขึ้นเนื่องจากการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ดังนั้นจึงควรกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่หลักของเจ้าพนักงานตำรวจที่รับคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย เนื่องจาก

เจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการทำสำนวนคดีอยู่แล้ว

(๒) สำหรับกรณีของจำเลย ปัญหาความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นเนื่องจากการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเช่นเดียวกัน แต่ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ต้องนำมาใช้ในการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญานั้น ได้แก่คำพิพากษาศาลชั้นต้นที่สุดของศาล ดังนั้นควรกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลในการออกคำสั่งให้มีการคัดสำเนาคำพิพากษาศาลชั้นต้นที่สุดได้ทันที

๕.๖ ปัญหาด้านการรับรู้ถึงสิทธิที่ตนมีอยู่ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 รัฐควรวางแผนปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ควรเร่งให้มีการประชาสัมพันธ์สิทธิของประชาชนที่กฎหมายให้การคุ้มครอง โดยกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้บริหารในด้านนโยบายยุติธรรมระดับชาติ ควรเป็นหน่วยงานหลักในการประชาสัมพันธ์ เพราะหากขาดการนำเสนอที่ดีแล้วแม้ว่ากระบวนการจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ไม่อาจทำให้ประชาชนผู้ที่ไม่รู้ถึงสิทธิของตนได้รับความคุ้มครองได้ ส่วนสำนักงานศาลยุติธรรม ตลอดจนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นนั้นก็อาจเป็นส่วนเสริมให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

(๒) ในด้านการรับรู้สิทธิของจำเลยนั้น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงได้มีการตกลงทำความร่วมมือทางธุรการ กับ ศาลอาญา ว่าด้วยการแจ้งสิทธิแก่จำเลยในคดีอาญาที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้องจำเลยในคดีนั้น ตามความในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยเมื่อคดีถึงที่สุด ศาลอาญาจะแจ้งสิทธิที่จำเลยมีเพื่อให้ไปดำเนินการที่กรมคุ้มครองสิทธิ และในการนี้ศาลจะอนุญาตให้จำเลยคัดถ่ายสำเนาคำพิพากษาทุกชั้นศาล คำเบิกความพยาน และคำรับรองคดีถึงที่สุด เพื่อให้จำเลยใช้ยื่นประกอบคำขอ เพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

(๓) นอกจากนั้นเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้เสียหาย ทางศาลอาญาได้จัดบริการให้คำปรึกษาและเขียนคำร้องให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา อันเป็นการช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เสียหายในอีกทางหนึ่ง

๕.๗ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงานควรตระหนักร่วมกันว่า การป้องกันสิทธิของประชาชนเป็นหนทางที่ดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่อาจตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม หรือผู้บริสุทธิ์ที่อาจตกเป็นจำเลย โดยในส่วนของผู้เสียหาย กระทรวงยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานหลักในการทำสถิติอาชญากรรม เพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนั้นควรให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนในการป้องกันอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นด้วย และในด้านของจำเลยนั้น อาจกำหนดกระบวนการที่ให้พนักงานอัยการเข้ามาดูแลตรวจสอบสำนวนตั้งแต่ในชั้นต้นเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้